

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні визначає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність, а також на операції з виконання державного та місцевих бюджетів, і складання фінансової звітності про виконання бюджетів з урахуванням бюджетного законодавства, — про це нагадає у своєму листі Міністерство фінансів України (повний текст [за посиланням](#)).

Усі неприбуткові організації також зобов'язані вести бухгалтерський облік та формувати фінансову звітність. Отже, в даній статті інформація буде представлена на основі чинних законів та нормативних актів, які регулюють правила ведення бухгалтерського обліку в Україні.

У процесі отримання та надання гуманітарної допомоги задіяні ще й інші організації та фізичні особи, крім самої неприбуткової організації.

Коротко згадаємо основні визначення з ЗУ «Про гуманітарну допомогу»:

ХТО МОЖЕ БУТИ ДОНОРОМ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ?

Донори (іноземні, національні) — юридичні та фізичні особи в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами.

ХТО МОЖЕ БУТИ ОТРИМУВАЧЕМ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ?

Отримувачі гуманітарної допомоги — такі юридичні особи, яких зареєстровано в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги:

- а) підприємства громадських організацій осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, а також підприємства, установи та організації, що утримуються за рахунок бюджетів, уповноважені ними державні установи та органи місцевого самоврядування;
- б) благодійні організації, створені у порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»;
- в) громадські організації осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, Товариство Червоного Хреста України та його обласні організації, творчі спілки, а також громадські організації, створені для здійснення передбаченої їх статутними документами екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності;
- г) релігійні організації, зареєстровані у порядку передбаченому Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації»;
- г) реабілітаційні установи для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають відповідну ліцензію на здійснення реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності.

ПРИМІТКА:

З 01.03.2022 року та в період воєнного стану в Україні Кабінет Міністрів України врегулював порядок оформлення гуманітарної допомоги окремою Постановою №174. У відповідності до внесених змін, визнання гуманітарної допомоги, яка ввезена з-за кордону, відбувається при подачі декларації на митному пункті пропуску. Допомога, яка придбана в Україні, яка не перетинає митний кордон, відповідно не подається декларація та не здійснюється її реєстрація, то така допомога може бути визнана гуманітарною допомогою, за загальними правилами, які встановлює ЗУ «Про гуманітарну допомогу». При закупівлі на території України за кошти донорів дана допомога буде вважатись благою, а не гуманітарною.

ХТО МОЖЕ БУТИ НАБУВАЧЕМ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ?

Набувачі гуманітарної допомоги — фізичні та юридичні особи, які її потребують і яким вона безпосередньо надається.

Набувачі гуманітарної допомоги зі статусом юридичної особи визначаються відповідно до пунктів «а», «б», «в», «г», «г» абзацу п'ятого статті 1 ЗУ «Про гуманітарну допомогу» (перелік вказано вище).

Схематично процес отримання гуманітарної допомоги можна представити наступним чином:



Є декілька варіантів, коли неприбуткова організація може бути задіяна в процесі отримання та надання гуманітарної допомоги.

Варіант перший

Неприбуткова організація є отримувачем гуманітарної допомоги для передачі кінцевим набувачам гуманітарної допомоги. Даний варіант є класичним. Уся отримана гуманітарна допомога повинна бути оприбуткована та відображена в бухгалтерських реєстрах неприбуткової організації. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Митна вартість отриманих від іноземних донорів товарно-матеріальних цінностей відображаються у бухгалтерському обліку і звітності в грошовій одиниці України шляхом перерахунку суми в іноземній валюті відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від

10.08.2000 N 193 (п.1.6.Порядку №298 Порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги затверджений наказом Міністерства фінансів України від 14.12.99 р.).

«Одним із принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності є принцип нарахування, за яким доходи і витрати відображаються в бухобліку та фінзвітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

Якщо правилами документообігу підприємства передбачена можливість відображення господарської операції, щодо якої на момент закінчення складання облікових регістрів бухобліку за звітний період від контрагента у терміни, встановлені законодавством, не отримано первинного документа, підставою для перенесення інформації про таку господарську операцію до облікових регістрів бухобліку є належним чином оформлений внутрішній первинний документ (акт), складений посадовою особою, відповідальною за приймання-відпуск ТМЦ, робіт і послуг» (Лист Мінфіну від 26.12.2019 р. N 35210-06-62/35178).

Опис проведень та первинних документів за даним варіантом нижче у таблиці:

Дт	Кт	Опис бухгалтерської операції	Первинні документи
Оприбуткування гуманітарної допомоги			
20	48	Відображення вартості отриманої гуманітарної допомоги у вигляді запасів для передачі набувачам. Вартість переноситься з отриманих супровідних документів. Перераховується за курсом НБУ на дату отримання гуманітарної допомоги. Курс НБУ для зручності можна брати на дату, яка проставлена в Декларації, що сформована для проходження спрощеного митного оформлення.	Декларація та Один із документів: 1. Товарно-транспортна накладна міжнародна (CMR). 2. Перелік товарів гуманітарної допомоги з їх вартістю та характеристиками (інвойс). 3. Будь-який документ, який вказує вартість гуманітарної допомоги. 4. Акт оцінки справедливої вартості у разі відсутності вартості.
Юридична особа отримує для власного використання			
37 або 68	20	Безкоштовна передача від отримувача кінцевому набувачу юридичній особі.	Договір надання гуманітарної допомоги.
92/94	37/68	При формуванні акту приймання передачі одночасно сума переданої гуманітарної допомоги списується на витрати діяльності неприбуткової організації	Акт приймання передачі.
Юридична особа передає надалі кінцевим набувачам			
37/68	20	Безкоштовна передача іншій неприбутковій організації для передачі кінцевим набувачам.	Договір надання гуманітарної допомоги. Акт приймання-передачі.
92/94	37/68	Списується на витрати діяльності датою подання Звіту про цільове використання гуманітарної допомоги.	Звіт про цільове використання (вільна форма, не затверджена законодавством).

Кінцевий набувач — фізичні особи

92/94	20	Списується на витрати діяльності неприбуткової організації датою формування акту на списання запасів.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наказ про роздачу гуманітарної допомоги (вказується місце, час, територія надання гуманітарної допомоги, відповідальні особи). 2. Якщо гуманітарна допомога в обліку рахується за однією підзвітною особою, а передається для розповсюдження іншим підзвітним особам, то потрібно скласти внутрішній акт приймання переміщення запасів. 3. Звіт відповідальної особи про передану гуманітарну допомогу та списки/відомість кінцевих набувачів гуманітарної допомоги у вільній формі і оформлені у відповідності до п.1.1.Порядку №298). 4. Акт на списання запасів у відповідності до переданої кількості.
-------	----	---	--

Варіант другий

Неприбуткова організація є отримувачем і набувачем одночасно. Наприклад, неприбуткова організація отримала автомобіль як гуманітарну допомогу для використання у своїй статутній діяльності. Також це можуть бути одяг, товари харчування, інші товари, які неприбуткова організація використовує для передачі роздачі тимчасово переселеним особам у місцях проживання, якими вона опікується та утримує в межах своєї статутної діяльності.

Опис проведення та первинних документів нижче у таблиці:

Дт	Кт	Опис бухгалтерської операції	Первинні документи
Оприбуткування гуманітарної допомоги, як основний засіб			
15	48	Відображення вартості отриманої гуманітарної допомоги у вигляді основних засобів, які будуть використовуватись в статутній діяльності неприбуткової організації. Вартість переноситься з отриманих супровідних документів. Перераховується за курсом НБУ на дату отримання гуманітарної допомоги. Курс НБУ для зручності можна брати на дату, яка представлена в Декларації, що сформована для проходження спрощеного митного оформлення.	Декларація та один із документів: <ol style="list-style-type: none"> 1. Товарно-транспортна накладна міжнародна (CMR). 2. Перелік товарів гуманітарної допомоги з їх вартістю та характеристиками (інвойс). 3. Будь-який документ, який вказує вартість гуманітарної допомоги. 4. Акт оцінки справедливої вартості у разі відсутності вартості.

10	15	Підставою для зарахування на баланс основних засобів є акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів (п.10 Методичних рекомендацій від 30 вересня 2003 року N 561).	Акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів, підписаний комісією, яка створена в неприбутковій організації
69	48	Відображення у складі доходів майбутніх періодів. Цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів (п.18 П(С)БО 15 Дохід.	Бухгалтерська довідка або основою для даного проведення може бути Акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів.

Отримання гуманітарної допомоги, як запаси

20	48	Відображення вартості отриманої гуманітарної допомоги у вигляді запасів для передачі набувачам. Вартість переноситься з отриманих супровідних документів. Перераховується за курсом НБУ на дату отримання гуманітарної допомоги. Курс НБУ для зручності можна брати на дату, яка проставлена в Декларації, що сформована для проходження спрощеного митного оформлення. Рекомендовано отриману гуманітарну допомогу для власної статутної діяльності та гуманітарну допомогу для передачі в подальшому юридичним та фізичним особам обліковувати на різних субрахунках.	Декларація та один із документів: 1. Товарно-транспортна накладна міжнародна (CMR). 2. Перелік товарів гуманітарної допомоги з їх вартістю та характеристиками (інвойс). 3. Будь-який документ, який вказує вартість гуманітарної допомоги. 4. Акт оцінки справедливої вартості у разі відсутності вартості.
92/94	20	Списується на витрати діяльності неприбуткової організації датою формування акту на списання запасів.	1. Списки отримувачів, наприклад, для одягу. 2. Норми на списання для продуктів харчування та санітарно-гігієнічних засобів, або інший документ, який підтверджує цільове використання гуманітарної допомоги. 3. Акт на списання запасів.

Варіант третій

Неприбуткова організація задіяна в процесі отримання гуманітарної допомоги опосередковано. Що значить опосередковано? Це означає, що неприбуткова організація веде всі перемовини з донором про надання гуманітарної допомоги, але ні отримувачем, ні набувачем не буде. При перетині митного кордону набувачем вказується кінцевий отримувач і він же набувач гуманітарної допомоги. В даному варіанті, неприбуткова організація не оприбутковує дану гуманітарну допомогу у своєму балансі. Оприбутковує отриману гуманітарну допомогу отримувач і він же кінцевий набувач.

Доволі часто надходять запитання, як потрібно сформулювати вартість гуманітарної допомоги для її оприбуткування, якщо відсутні супровідні документи. Перший варі-

ант — запитати їх у донора, і, як показує практика, донор практично завжди їх надає, особливо коли донор самостійно їх закупував у виробника. У нього є всі документи і він з задоволенням надає отримувачу. Але бувають випадки, коли, наприклад, громада збирала в кого що є і передавала в Україну гуманітарну допомогу, то відповідно на дані товари супровідні документи з вартістю скоріше за все будуть відсутні. У даному випадку, тоді неприбуткова організація повинна користуватись правилами, які встановлені для даних випадків в бухгалтерських стандартах.

Відповідно до п. 12 П(С)БУ 9 первісною вартістю запасів, одержаних неприбутковою організацією безоплатно, визнається їх справедлива вартість з урахуванням витрат, передбачених пунктом 9 П(С)БУ 9, а саме:

- сум ввізного мита (відсутнє для гуманітарної допомоги);
- транспортно-заготівельних витрат (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів);
- інших витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

У разі, якщо на момент оприбуткування гуманітарної допомоги неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися та відображатися за справедливою вартістю з наступним коригуванням до первісної вартості (п.9 П(С)БУ 9).

Також при визначенні справедливої вартості запасів неприбуткова організація може використовувати дані про:

- а) останню ринкову ціну операцій з відповідними запасами (за умови відсутності суттєвих негативних змін в технологічному, ринковому, економічному або правовому середовищі, у якому діє підприємство);
- б) ринкові ціни на подібні активи, скориговані з урахуванням індивідуальних характеристик, особливостей або ступеня незавершеного виробництва, для якого визначається справедлива вартість;
- в) додаткові показники, які характеризують рівень цін на запаси.

Рекомендації розроблено Ларисою Шкуркою, Директоркою Аудиторської компанії Compass Group, аудиторкою, консультанткою з фінансового менеджменту та організаційного розвитку.

Більше про податкові та бухгалтерські виклики в умовах війни для неприбуткових організацій читайте тут <https://podatok.ednannia.ua/>

Рекомендації підготовлені у рамках проєкту «Термінова підтримка ЄС для громадянського суспільства», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст тексту є виключною відповідальністю ІСАР Єднання і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.